Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice

Year-Book „Petre Andrei" University from Iasi
Fascicle: Law, Economic Science, Political Sciences
ISSN: 2248-1079

Coverd in: CEEOL, Index Copernicus, Ideas RePeC,

Socionet, Econpapers

THE LEGAL INTERPRETATION TECHNIQUE AND THE AXIOLOGICAL IMPLICATIONS

[*Tehnicile interpretării în drept şi implicaţiile lor axiologice*]

Eliza COŞMAN

Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200

Published by:

Lumen Publishing House

On behalf of:

„Petre Andrei" University from Iasi

The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications

[Tehnicile interpretării în drept şi implicaţiile lor axiologice]

Eliza COŞMAN[1]

Abstract

The paper examines the axiological implications of the legal interpretation technique. The techniques are regarded as tools for deciphering the will of the law maker in view of applying legal norms according to the essence of the law. In this respect, the following techniques are analyzed: the linguistic technique, the systemic technique, the historical technique, the teleological technique.

The idea this paper is based on is that the goal of the law maker must be regarded to the purpose of the law, whereas the latter itself is analyzed through legal interpretation. Thus, the legal techniques, far from being purely formal exigencies of interpretation, help decipher the bases of value which provide the content of legal norms.

Keywords:

legal interpretation, interpretation technique, principle, rule of law, law.

[1] Eliza COŞMAN - drd; Universitatea de Studii Politice şi Economice Europene„Constantin Stere"- Facultatea de Drept, Chişinau, Republica Moldova, e-mail: pricopi_eliza@yahoo.com; telefon:0744.762.886

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

1. Consideraţii generale

În ipostaza de cale de descifrare a semnificaţiei textului normativ, interpretarea se prezintă ca metodă de abordare a dreptului. Metoda provine de la cuvintele greceşti *meta* - spre, şi *odos* - cale, drum; în acest sens, a te întreba despre metodă înseamnă a te întreba despre calea urmată de cercetător[2]. Privită ca metodă specific juridică în reconstrucţia voinţei legiuitorului şi a ceea ce dobândeşte relevanţă pentru situaţia la care se referă norma, interpretarea aplicativă îşi asumă o seamă de instrumente şi modalităţi necesare desfăşurării şi finalizării sale; dintre acestea sunt cele de tip lingvistic, istoric, sistemic şi teleologic.

Totuşi, aceste proceduri, în ele însele nu au cum să fie metode. Prin natura sa, „interpretarea juridică ţine de principiile specifice care o călăuzesc, configurându-se ca unică şi ireductibilă metodă de decelare a semnificaţiei normative a textului legal"[3]. Instrumentele şi modalităţile desfăşurării şi realizării interpretării sunt tehnici ale metodei juridice de interpretare a normelor de drept, şi nu metode cum sunt totuşi numite de mulţi autori[4]. Valoarea acestor tehnici este una instrumental-operaţională, aplicându-se în contextul interpretării. Tehnicile interpretării, privite în generalitatea lor, îndrumă orice demers de cunoaştere, ele nefiind un un apanaj al interpretării juridice. Un text literar, de exemplu poate fi analizat din mai multe perspective: structurală, care poate fi contextuală sau subtextuală şi care utilizează o tehnică sistematică ca şi în drept; de asemenea, poate fi abordat dintr-o perspectivă extratextuală, de natură socio-economică, politică etc, care, ca şi în drept, poate fi susţinută de o tehnică de interpretare istorică. Alte perspective posibile sunt cea lingvistică, teleologică etc.

Este de menţionat faptul că aceste tehnici şi în drept funcţionează sub semnul legilor gândirii corecte. Şi în aceste planuri, logica nu poate fi redusă la o tehnică logică, logica reprezentând un ansamblu de exigenţe formale cu o valoare universală. Este de menţionat faptul că, tehnicile de interpretare, ca şi principiile nu sunt stabilite prin lege şi nu sunt nici elaborate de ştiinţa dreptului. Privind modul lor de realizare, în literatura de specialitate se subliniază că „ tehnicile de interpretare se folosesc

2 Didier Julia, 1999, Dicţionar de filosofie, Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, p.201.
3 I. Humă, 2005, Cunoaştere şi interpretare în drept. Accente axiologice, Ed. Academiei Române, Bucureşti, p.83.
4 Radu I. Motica, Gh. Mihai, 2001, Teoria generală a dreptului, Ed. All Beck, Bucureşti, p.111.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

selectiv, în funcţie de contextul normativ („cadrul legii" la Kesen), în care se interpretează o prescripţie ce urmează a fi aplicată, precum şi în funcţie de contextul situaţional, de natură extrajuridică, apt să dobândească însă, prin raportare la norma în cauză semnificaţie juridică"[5].

Cu toate că tehnicile de interpretare nu aparţin dreptului şi ştiinţei sale, ele implică o anumită adecvare în orizontul specific de cunoaştere şi acţiune a dreptului. Urmând o modalitate de înţelegere criticistă, de factură pozitivistă, Hans Kelsen este de părere că nu există un criteriu, respectiv o tehnică în temeiul căreia, una din posibilităţile existente în cadrul dreptului ce trebuie aplicat, ar putea fi preferate celalalte[6]. Aşadar, nu există o tehnică de aplicare care să fie preferabilă celeilalte. În acest sens, Hans Kelsen, în „Doctrina pură a dreptului", arată că „Nu există de fapt nici o metodă care să poată fi caracterizată ca metodă a dreptului pozitiv - după care un singur înţeles verbal al unei norme, din mai multe asemenea înţelesuri, să poată fi considerat „corect" cu condiţia bineînţeles să fie vorba de mai multe înterpretări de sens posibile, ceea ce înseamnă posibile în context cu toate celelalte norme ale legii sau ale ordinii de drept"[7].

Activitatea de drept, oricare ar fi ea, nu aplică textul legal, ci se porneşte de la text în aplicarea normei, şi aici este rolul interpretării să adecveze textul la situaţie şi situaţia la lege, ca să producă norma „individualizată", normă care este direct aplicabilă. Configurarea sensului normei, particularizat la o situaţie dată, se realizează prin interpretarea aplicativă. Această alegere reclamă folosirea unor criterii, a unor tehnici care să asigure operaţionalitatea interpretării. Astfel, interpretarea se desfăşoară după criterii, după tehnici constituite, ce sunt expresia metodologică a cunoaşterii şi acţiunii.

Aplicarea fiecărei norme juridice reclamă înţelegerea textului ei legal. Necesitatea interpretării rezultă chiar din procesualitatea demersului interpretativ. Acest demers este marcat de anumite etape din care decurg în mod organic o tehnică sau alta de interpretate; „Ea se construieşte etapizat, în baza unei abordări procedurale, care urmăreşte mai întâi clarificarea lingvisică a textului, pentru a se adânci apoi în înţelegerea normei prin raportare sistematică la instituţia juridică, la ramura de drept,

5 I. Humă, op. cit., p.84.
6 Hans Kelsen, 2000, Doctrina pură a dreptului, Ed. Humanitas, Bucureşti, p.408.
7 Ibidem.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

dacă este cazul la sistemul juridic normativ şi/sau la alte tipuri de norme sociale"[8].

Este de precizat faptul că particularităţile textului normativ şi ale situaţiei impun o tehnică sau alta din câmpul metodologic posibil, însă numai împreună aceste tehnici pot da sensul căutat prin interpretare.

2.Tehnica de factură lingvistică

Tehnica de factură lingvistică ajută la investigarea textului normei de drept sub aspect etimologic, morfologic, sintactic şi stilistic[9]. Procedurile pe care interpretarea juridică le împrumută din alte spaţii consacrate de cunoaştere şi interpretare le adaptează obiectivelor sale. Interpretarea, îndeosebi cea lingvistică, nu operează asupra normei care urmează a fi descifrată, ci asupra textului normei. Norma, privită în generalitatea ei, apare la o primă cercetare ca reprezentând acel conţinut prescriptiv, care încă are caracter plurivalent, şi care urmează să fie descifrat din textul legal. Ca urmare a interpretării aplicative, numai o normă individualizată, adaptată unui caz dat, poartă o unică semnificaţie prescriptivă, desprinsă din cercetarea textului de lege.

Tehnicile de interpretare urmează un traseu. Astfel, punctul de plecare este cercetarea textului normativ; în această fază îşi desfăşoară lucrarea tehnica de tip lingvistic; în continuare are loc circumscrierea sensului normativ plurivoc al cadrului legal; în final se identifică semnificaţia aplicativ-operaţională a prescripţiei generale conturată în ipostaza individualizată şi individualizantă a normei[10]. Sarcina tehnicii lingvistice în cadrul legal este aceea să examineze cum anume a rostit, ce a vrut să spună legiuitorul[11]. În acest sens, interpretul caută acea accepţiune a termenului pe care legiuitorul a avut-o în vedere, accepţiune ce poate fi uzuală sau tehnică. Din considerente de accesibilitate, într-o dispoziţie cu caracter material are prioritate accepţiunea obişnuită a termenilor; este, de exemplu, cazul termenilor de „ordine publică" sau „bune moravuri", care sunt folosiţi în diferite situaţii de legiuitor. Atunci când termenul avut în vedere are o accepţiune tehnică şi este utilizat într-o dispoziţie cu caracter

8 I. Humă, op. cit., p.86.
9 Gheorghe Avornic, 2009 – 2010, Tratat de teoria generală a dreptului, vol. I şi II, Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău, vol. II, pp. 222 – 224..
10 Ibidem, p.88.
11 Gh. C. Mihai, 1999, Fundamentele dreptului. Argumentare şi interpretare în drept ,Ed. Lumina Lex, Bucureşti, p. 183.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

procedural, această accepţiune are prioritate faţă de accepţiunea uzuală, situaţie care solicită utilizarea unui limbaj tehnic specific[12].

Este de menţionat faptul că, pentru diferite ramuri de drept, acelaşi termen tehnic poate avea diferite accepţii. Astfel, termenul „familie" poartă accepţiuni diferite în legea civilă faţă de legea penală şi fiecare determină anumite consecinţe juridice; termenul „funcţionar public" are accepţiuni distincte în dreptul administrativ în raport cu dreptul penal şi induce consecinţe juridice specifice. Sunt de asemenea şi situaţii când legiuitorul defineşte termenii pe care îi utilizează, aspect care vine în sprijinul actului de interpretare.

Componenta morfologică a structurii gramaticale are importanţă şi ea în operaţia de interpretare. Astfel, interpretul, cercetând textul normativ, ia în considerare regulile de modificare a formei cuvintelor în utilizările lor diferite. Subsumată celorlator tehnici, această cale utilizată de interpret are rolul de a identifica, dincolo de variabilitatea cuvintelor care exprimă termenii analizaţi, elementele de constanţă ale voinţei legiuitorului. Pentru agentul interpretării, şi folosirea morfemelor prezintă importanţă. Formate de la aceeaşi rădăcină, cu ajutorul morfemelor, cuvintele şi formele flexionare reprezintă un produs structural-morfologic, acesta fiind la rândul său un suport gramatical al unui conţinut semantic.

Calea sintactică de interpretare îşi găseşte pe deplin semnificaţia în ceea ce lingvistica structurală punea în evidenţă, cu mult timp în urmă, că nu limbajul depinde de cuvinte, ci dimpotrivă, cuvintele obţin funcţii determinate în sistemul limbajului în raport de conexiunile ce au intervenit între ele. În acest sens, de exemplu, conjuncţia şi disjuncţia capătă semnificaţii specifice de cumulare şi respectiv de separaţie. Astfel, conjuncţia „*şi*" are în vedere cumulaţia, de exemplu cea a unor împrejurări care intră în referinţa ipotezei normei sau a unor pedepse care sunt prevăzute în sancţiunea normei.

Disjuncţia „*sau*" are în vedere separaţia, aşa cum este cazul unei pedepse alternative[13]. Sub aspect sintactic, pentru a descifra locul şi funcţia cuvântului pentru intrepret este important să relaţioneze cuvântul la limbaj; în felul acesta poate fi clarificat locul şi funcţia acestuia în cadrul enunţului prescriptiv. Conţinutul semantic al cuvântului trebuie dedus de interpret din enunţul în care este cuprins epistemic. Perspectiva metodologică sintactică presupune o serie de exigenţe pentru operaţia de

12 Ibidem., p.185.
13 Ioan Humă, op. cit., p.90.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

interpretare. Astfel, termenul luat la singular angajează şi pluralul, procedeu pe care legiuitorul îl foloseşte pentru a întări impersonalitatea normei. De altfel, întinderea de semnificare a termenului este subiacentă; numai când actul normativ distinge singularul de plural printr-o excludere continuă, ele nu se pot suplini[14].

O altă situaţie se referă la faptul că în limba română masculinul are funcţie generică, lucru care face să fie folosit la ambele genuri; astfel, în cazul infracţiunilor de serviciu, termenul de funcţionar vizează şi persoanele de gen feminin care au acelaş statut. Este de menţionat faptul că între dinamica diferită a structurii gramaticale şi a fondului principal de cuvinte, în speţă a morfologiei şi a sintaxei limbajului juridic, pe de o parte, şi a lexicului juridic, pe de altă parte, există sub aspect temporal o tensiune potenţială. Astfel, în raport cu lexicul mai dinamic al textului normativ, sintaxa normei juridice are un caracter mai conservator. În condiţii de evoluţie normală a limbajului, această tensiune are un caracter obiectiv.

În situaţia în care sistemul tinde spre autoorganizare integrativă şi unitate, elementele cu toate că se exprimă prin sistem, ele vor suferi o serie de determinări extrinseci, care pun presiune asupra sistemului. Datorită acestei situaţii se ajunge la un echilibru dinamic

Este de menţionat că tehnica de factură lingvistică-filologică are în vedere şi aspectul stilistic al interpretării aplicative. Pentru a spori claritatea ori pentru a persuada rostirea legii, cu toate că are la bază alegerea mijloacelor de expresie în mod riguros, această tehnică utilizează şi figuri stilistice. Astfel, maniera de a exprima legea şi de a descifra raţionamentul juridic este ireductibilă în fiecare ramură de drept. De asemenea, forma actului juridic normativ care obiectivează voinţa autorităţii normative dobândeşte un ton imperativ, impersonal; pentru magistrat însă rostirea legii (juris-dictio) operează în mod solemn; magistraţii operează cu termeni generali care aparţin legii, dar şi cu termeni particulari, care au în vedere situaţia dată. Se apreciază că „Interpretarea stilistică în drept este efortul ce identifică nu o dată accente de culoare şi subtilităţi de nuanţă, dar nu cazuistice, în scopul revelării semnificaţiilor normative potenţiale prin sau incifrate în stilistica specifică textului juridic"[15].

14 Gh. C. Mihai, 2003, Fundamentele dreptului II, Ed. All Beck, Bucureşti, p.186.
15 Ioan Humă, op. cit., p.92.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

3.Tehnica sistemică

Tehnica de factură lingvistică de interpretare are limite ce pot fi depăşite asociind-o însă cu alte tehnici. Interesul în înţelegerea adâncă a normei juridice determină practicianul juridic să utilizeze mai multe tehnici şi nu doar una singură. Tehnica sistemică constă în modalitatea de stabilire a sensului normei juridice prin încadrarea sa în spaţiul actului normativ din care face parte ori prin raportarea sa la conţinutul altor acte normative. Aşa cum se subliniază în literatura de specialitate „Norma juridică nu există izolat, ruptă de alte norme juridice. Ea este parte componentă a unui sistem – a unei instituţii, a unei ramuri, şi deci, a sistemului de drept. Caracteristica fundamentală a sistemului de drept constă în faptul că el există prin fidelitate faţă de propriile norme. Părţile sale componente se află într-o stare acută de interferenţă, şi nu în stare de indiferenţă”[16].

Prin utilizarea tehnicii sistemice se procedează la contextualizarea normei; astfel se stabileşte locul ocupat de text în actul lui normativ, fiind confruntat şi corelat cu alte texte normative cu tematici complementare sau adăugitoare.[17]. Entitatea punctuală a textului normei este raportată la economia actului normativ, care o cuprinde şi este în genere izvorul de drept care o legitimează. În realitatea sa, dreptul reprezintă un câmp normativ dinamic, corelat coerent, în care normele se completează reciproc, se articulează ca sens, în felul acesta sporindu-şi eficienţa aplicativă. Coerenţa şi funcţionalitatea sistemului de drept este asigurată prin dinamicitatea şi integralitatea sa organizatoare, care leagă normele prin relaţii de coordonare, subordonare şi supraordonare [18]. Aptitudinea sistemic –integrativă a normelor este exprimată ca potenţialitate în dreptul pozitiv, însă interpretării aplicative îi revine rolul de a proceda la o examinare conjugată a normelor, pentru a obţine o eficacitate cumulată a textelor supuse interpretării, care să ducă la o semnificaţie întregitoare.

Cadrul legal creat de voinţa legiuitorului reprezintă un câmp virtual de sensuri, care nu o dată sunt deopotrivă îndreptăţite. Totuşi, legea creată are o viaţă proprie la care legiuitorul însuşi consimte. Acest lucru este exprimat prin faptul ca atare al adeziunii sale la virtualităţile normative ale formulelor ce au fost alese în mod deliberat. Cadrul legal reprezintă un

16Nicolae Popa, 2012, Teoria generală a dreptului, Ediţia 4, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, p.210.

17 Gh. C. Mihai, 2008, Teoria dreptului, Ediţia 3, Ed. C.H. Beck, Bucureşti, p.94.

18 Mircea Djuvara, 1995, Teoria generală a dreptului – drept raţional, izvoare şi drept pozitiv, Ed. All, Bucureşti, p.463.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei” din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

sistem de virtualităţi normative, a căror punere în lucrare revine în bună măsură interpretării sistemice. Într-adevăr, „Interpretarea sistemică este re-generativă de sensuri normative; ea actualizează normele virtuale din câmpul cadrului legal. Totodată le valorizează prin raportare funcţională la sistemul relaţiilor sociale împregnate axiologic"[19].

În multe situaţii voinţa legiuitorului (sensul legii) poate fi stabilită printr-o interpretare sistemică. În teoria dreptului există o regulă consacrată, după care orice interpretare trebuie să se facă *subiectum materiam*, deci în conformitate cu cadrul (sistemul) din care face parte norma interpretată[20]. În acest sens, de exemplu, normele juridice din partea specială a Codului penal, pentru a putea fi aplicate conform voinţei legiuitorului, trebuie raportate permanent la normele juridice conţinute în partea generală a Codului. De asemenea, în multe cazuri, normele Codului comercial se interpretează în mod sistemic prin raportare la norme, reglementări şi instituţii cuprinse în Codul civil.

Necesitatea relaţionării textelor normative este aşadar cerută de tehnica sistemică. O normă, pentru a putea întruni toate elementele structurii sale logico-juridice, trebuie raportată la actul normativ privit ca întreg. Sunt cazuri în care este necesară examinarea textului prin raportare la sistemul instituţiei juridice, configurat prin concursul convergent al mai multor izvoare de drept, ori la ramuri de drept, sau la principiile generale ale dreptului, care exprimă organicitatea juridic-normativă a sistemului de drept[21].

Interpretarea sistemică a normelor este un exerciţiu selectiv în care conţinuturile valorice promovate de legiuitor au prevalenţă, acestea fiind asigurate de forma voinţei sale normative, care este obiectivată în ierarhia izvoarelor de drept[22]. Problema operaţională a ierarhiei actelor normative, şi prin urmare a forţei lor juridice, este o problemă care aparţine în mod organic a ceea ce se înţelege prin sistemul şi structura în drept. Pornind de la această înţelegere sistemică, pot fi evaluate din această perspectivă controlul legalităţii actelor administrative şi controlul constituţionalităţii legilor. Conform acestei perspective, în caz de conflict al normelor se acordă prioritate normei superioare. Sub aspect funcţional, tipurile de control pot fi privite şi ca aplicaţii ale metodei sistemice. Este de

19 Ioan Humă, op. cit., p.93.
20 Mircea Djuvara, Teoria generală a dreptului, vol. II, p. 475.
21 Ioan Humă, op. cit., p.94.
22 Gh. Boboş, 1994, Teoria generală a dreptului, Ed. Dacia, Cluj – Napoca, p.249.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

menţionat faptul că interpretarea sistemică a unui text normativ înseamnă mai mult decât un spor de rigoare analitică; înseamnă a descifra ceea ce le uneşte sub semnul integralităţii. Există o serie de exigenţe ale interpretării sistemice care pot determina eficienţa activităţii de interpretare a dreptului. Astfel, o primă exigenţă se referă la sesizarea principiilor generale, adică a acelor elemente de ordin calitativ ale dreptului pozitiv, care uneşte normele juridice sub semnul integralităţii; la rândul ei, această exigenţă face posibilă receptarea a ceea ce uneşte textele normative sub semnul formei autoreglatoare a dreptului, generatoare de ierarhii normative, care creează repere pentru interpretarea aplicativă. A treia exigenţă vizează sesizarea eventualelor contraziceri dintre actele normative şi eliminarea tendinţei de a aplica norma inferioară.

Exigenţele interpretării sistemice au o serie de efecte importante, dintre care menţionăm: sporirea câmpului semantic prin aplicarea normelor şi principiilor, a codurilor din partea generală în partea lor specială; configurarea prin relaţionare a conţinutului normelor incomplete, aşa cum este cazul acelora *de trimitere* sau *în alb*. De asemenea, se cere multă prudenţă în situaţia în care, pornindu-se de la apartenenţa la sistem, accepţiunea specifică unui termen se extrapolează la altele, unde termenul dat are alte nuanţe. Rolul important al interrelaţionării interpretativ-sistemice a normelor constă în aceea că ea deduce forţa juridică a unei norme din locul ocupat din izvorul de drept căruia îi aparţine sistemul ierarhic al izvoarelor dreptului.

Abordarea sistemică implicată în interpretarea normelor juridice, spre deosebire de formalismul care utilizează metoda structurală, pune accentual în mod prioritar pe coerenţa formală, pe construcţia structural – funcţională a elementelor, respectiv a normelor, în cazul dreptului pozitiv. Este de precizat faptul că interpretarea sistemică a normelor juridice are în vedere acea coerenţă care pune în lumină un conţinut de sensuri şi valori. În lumina interpretării sistemice, actul normativ reprezintă o structură formată din elemente interdependente. Se poate vorbi despre un prim strat sau substructură care cuprinde experienţa umană, expresie a legitimităţii legii; al doilea strat este o structură de natură social-istorică care formează orizontul ontologic al conceptului de spirit al legii, care este expresia valorilor sociale cu temei axiologic. Ultimul strat configurează scopul legiuitorului concret şi este o proiecţie sintetică a realităţii socio-umane şi are o funcţie volitivă.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

4.Tehnica istorică

Tehnica istorică a interpretării contribuie la stabilirea sensului deplin al normelor juridice prin luarea în considerare a condiţiilor istorice, social-politice ce au stat la baza elaborării şi adoptării unui act normativ. Perspectiva sistemică a interpretării juridice statuează principiul cercetării integrale, însă nu acoperă dimensiunea istorică ori cea teleologică a descifrării prescripţiei juridice. Într-adevăr, „De esenţa fenomenului normativ nu ţine doar construcţia lui sistemică, implicit sensul normativ rezultat din sinteza structurală a elementelor, ci şi ceea ce sub aspect genetic îl determină cauzal: aici, factorii sociali care, în diversitatea, dar şi acuitatea lor presează asupra politicii legislative"[23].

Prin urmare, tehnica istorică are în vedere acel *occasio legis*, adică impactul împrejurărilor sociale ce determină geneza normei, a legii în genere. Tehnica sistemică priveşte actul normativ ca o structură creată; prin interpretarea sistemică este adusă la lumină din aria plurivalentă a structurilor sale semnificaţia prescriptivă a normei. Dreptul îşi dobândeşte o acoperire obiectivă, prin valorificarea juridic-normativă a corpului de valori generat de tradiţia socio-istorică, cu elementele sale componente între care şi cea normativ-juridică; este vorba de tradiţia cutumiară, jurisprudenţială, tradiţia dreptului pozitiv încorportată în coduri etc.

Se apreciază că, în vederea descifrării contextului social al genezei normativităţii sociale, ca şi a altor tipuri de normativitate, se impune în mod inerent examinarea condiţionării sociale a dreptului. Elementele care interacţionează în cadrul utilizării tehnicii istorice sunt: ordinea formală privită ca procedură de elaborare şi ca ierarhie constituită a izvoarelor dreptului şi contextul social care reprezintă factorul extrinsec al logicii interne a normativităţii oferind dreptului conţinutul său valoric de natură socială. Temeiul dreptului este conţinutul său de valoare socială; prin opera legislativă are loc în-dreptăţirea temeiului dreptului. Această îndreptăţire este realizată de tehnica istorică împreună cu cea teleologică.

Interpretarea teleologică caută să descifreze scopurile superioare pe care le urmăreşte legiuitorul în textele şi actele normative. Aceste scopuri sunt acelea care comandă transferurile conţinuturilor valorice ale societăţii în sensuri juridic-normative. Spre deosebire de interpretarea teleologică, interpretarea istorică cercetează motivaţia sociologică a operei legislative, interesele şi aşteptările care îşi pun amprenta pe procesul de

23 Ioan Humă, op. cit., p.97.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

legiferare. Cercetarea teleologică raportează în mod critic dreptul pozitiv la sfera idealului, la ceea ce trebuie să fie, în timp ce abordarea istorică descifrează cauzalitatea socială a conţinutului legii şi în temeiul condiţiilor sociale multiple şi concrete caută să reconstruiească semnificaţia legii. Cercetarea istorică are în vedere lumea reală a faptelor, utilizând judecăţi constatative sau preponderent constatative, în timp ce cercetarea teleologică operează în lumina idealului şi utilizează judecăţi de valoare. În esenţă, abordarea istorică este aceea care caută să identifice motivaţiile, respectiv cauzele nemijlociteş ea se manifestă ca o abordare cauzal-analitică.

Abordarea istorică, atunci când justifică o reglementare juridică sau un fapt social, acest lucru este făcut pornindu-se nu de la ceea ce trebuie, nu de la ideal, ci de la ceea ce este în realitatea concretă. De altfel, *ratio legis* nu înseamnă *telos* (scop), ci mai curând ea trimite la spiritul legii ca necesitate conştientizată. Parcursul investigării adoptării unui act normativ poate aduce clarificări importante asupra motivaţiei unei noi reglementări, a raţiunii care o justifică în raport cu cea abrogată ori modificată sau atunci când o recomandă ca reglementare primară a unor relaţii sociale care nu au mai fost reglementate. Investigaţia poate aduce clarificări suplimentare prin informaţii obţinute asupra modificărilor produse în formele distincte ale promovării sale, în cadrul procedurii legislative ordinare şi speciale, asupra reacţiilor din mediul politic sau din mass-media.

Este de menţionat faptul că semnificaţii în câmpul investigaţiei istorice are şi titlul actului normativ; acesta cuprinde denumirea generică care este raportată la categoria juridică şi la autoritatea emitentă şi aspectul sintetic al obiectului reglementării. Privind preambulul actului normativ, acesta nu poate figura obligatoriu şi el poate interesa mai mult sub aspectul scopului urmărit de legiuitor în actul respectiv. Prin destinaţia sa, preambulul unui act normativ arată scopul reglementării, aşa cum precizează în art. 40 alin. (1) Legea 24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative. Tehnica istorică are ca temei exerciţiul critic asupra condiţiilor şi împrejurărilor care au generat o lege. Pentru acest demers interpretativ sunt necesare eforturi calificate de natură istoriografică, sociologică, psihologică etc. Utilitatea tehnicii istorice constă în luarea în considerare a condiţiei legii ca atare, în înţelegerea faptului că existenţa şi viaţa legii este relativ-autonomă.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

5.Tehnica teleologică

Tehnica teleologică este strâns legată cu abordarea istorică, însă totodată are un statut propriu, ireductibil, având drept obiectiv descifrarea finalităţilor actului normativ, care este supus operaţiei de interpretare, respectiv a scopului care îl justifică. Se consideră că promotoarea tehnicii teleologice este Şcoala germană de drept *Interessnjurisprudenz*, care a apărut la începutul secolului al XX-lea şi al cărui reprezentant principal este Filip Heck. În viziunea acestuia, sensul legii este acela care fixează ierarhia speciilor de interese, diferenţiate după valorile ce le susţin[24].

Privind sorgintea expresiei „scopul legii", este de menţionat că la început această accepţiune era privită ca izvorând din voinţa legiuitorului. Această problemă a apărut odată cu sporirea autonomiei metodologice a tehnicii teleologice în raport cu sursa sa teoretică, admiţându-se că această voinţă nu se întemeiază voluntarist, însă din considerente pragmatice se operează totuşi cu această reducţie. Însă, într-adevăr, „Pe de altă parte, trebuie să admitem că fiecare normă are a exprima o semnificaţie teleologică subsumată scopului general al actului normativ, după cum semnificaţia de scop a acestuia are a rezona cu scopul strategic al legiitorului, condensat în Legea fundamentală a statului[25]. Însă scopul legiuitorului nu se jutifică în sine, el se legitimează în spiritul legii, care îl transcede şi din care îşi extrage propria sa autoritate juridică[26].

În spiritul legii îşi află temeiul finalitatea unei norme juridice, a unui act normativ şi în ultimă instanţă a sistemului de drept în întregul său. Prin urmare, perspectiva teleologică a dreptului se află în spiritul său, ca răspuns normativ la provocările condiţiilor istorice şi sociale ale epocii. Se consideră cu temei că dincolo de intereselele şi motivaţiile ei imediate, raţiunea dominantă a unei norme şi a întregului sistem juridic normativ se află în principiile dreptului. În felul acesta scopul legiuitorului este legitimat prin raportare la principiile dreptului, fapt care se realizează prin medierea scopului legii.

În concluzie, în baza celor prezentate în lucrare, considerăm că pentru interpretarea juridică norma constituie nu obiectul, ci scopul interpretării. Descifrarea sensului textului normativ urmăreşte identificarea

24 Gh. Lupu, Gh. Avornic, 1997, Teoria generală a dreptului. Manual. Studiu teoretic introductiv,
Ed. „Lumina", Chişinău, p.158.
25 Gh. C. Mihai, 2002, Introducere în teoria dreptului, Ed. Timpolis, Timişoara, p.94.
26Ioan Humă, op. cit., p.102.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

voinţei legiuitorului, lucru care se realizează prin folosirea tuturor tehnicilor de interpretare a căror corelare este absolut necesară pentru descifrarea sensului normativ al textului legislativ supus interpretării.

Bibliografie selectivă

Avornic, Gheorghe, 2009 – 2010, *Tratat de teoria generală a dreptului, vol. I şi II***,** Universitatea de Stat din Moldova, Chişinău;

Barac, Lidia, 2013, *Elemente de teoria dreptului, Ediţia 3,* Editura C.H. Beck, Bucureşti;

Boboş, Gh., 1994, *Teoria generală a dreptului*, Editura Dacia, Cluj – Napoca;

Castaldo, Andre, 1999, Introduction Historique au droit, Paris;

Craiovan, I., 2009, *Tratat de teoria generală a dreptului***,** Universul Juridic, Bucureşti;

Del Vecchio, Giorgio, *Lecţii de filosofie juridică*, Editura Europa Nova.

Djuvara, Mircea, 1995, Teoria generală a dreptului - drept raţional, izvoare de drept pozitiv, Editura All, Bucureşti;

Dogaru, I., Dănişor, D.C., Dănişor, Gh., 1999, *Teoria generală a dreptului, curs de bază,* Editura Ştiinţifică, Bucureşti;

Ehrlich, E., 1967*, Recht und Leben*, Berlin;

Eremia, Mihai-Constantin, 1998, *Interpretarea juridică*, Editura All, Bucureşti;

Humă Ioan, 2005, *Cunoaştere şi interpretare în drept. Accente axiologice*, Editura Academiei Române, Bucureşti.

Jakotă Mihai Vasile, 1993, *Dreptul Roman, Vol. I-II*, Ed. „Chemarea", Iaşi;

Kelsen, Hans, 2000, *Doctrina pură a dreptului***,** Editura Humanitas, Bucureşti;

Luburici, M., 2001, *Teoria generală a dreptului*, Editura Oscar Print, Ediţia a II-a;

Lupu, Gh., Avornic, Gh., 1997, *Teoria generală a dreptului. Studiu teoretic introductiv,* Editura „Lumina", Chişinău;

Manolescu, M.I., 1946, Teoria şi practica dreptului. Metodologie şi sociologie juridică, Fundaţia Regele Mihai I;

Mihai, Gh. C., 1999, Fundamentele dreptului. Argumentare şi interpretare în drept, Editura Lumina Lex, Bucureşti;

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.

Mihai, Gh. C., 2000, *Introducere în teoria dreptului*, Editura Timpolis, Timişoara;

Mihai, Gh. C., 2003, *Fundamentele dreptului I-II*, Editura All Beck, Bucureşti;

Mihai, Gh. C., 2008, *Teoria dreptului, Ediţia 3*, Editura C.H. Beck, Bucureşti;

Molcuţ, Emil, 2011, *Drept privat roman. Terminologie juridică romană*, Universul Juridic, Bucureşti;

Motica, R. I., Mihai, Gh., 2001, *Teoria generală a dreptului***,** Editura All Beck, Bucureşti;

Popa, Nicolae, 2012, *Teoria generală a dreptului, Ediţia 4*, Editura Beck, Bucureşti;

Popescu, Sofia**,** 2000**,** *Teoria generală a dreptului*, Editura Lumina Lex, Bucureşti;

Savu, Iuliana, 2003, *Interpretarea dreptului. Aspecte teoretice şi practice,* Editura Fundaţiei România de Mâine, Bucureşti;

Sabo Imre, 1964, *Interpretarea normelor juridice*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti;

Terrė, Fr., 1991, *Introduction gėnėrale au droit*, Dalloz, Paris;

Vălimărescu, Al., 1999, *Tratat de enciclopedia dreptului*, Editura Lumina Lex, Bucureşti.

Cosman, E. (2014). The Legal Interpretation Technique and the Axiological Implications [Tehnicile interpretarii in drept si implicatiile lor axiologice]. Anuarul Universitatii „Petre Andrei" din Iasi, Fascicula: Drept, Stiinte Economice, Stiinte Politice, 2014, Tomul 14, Decembrie, pp. 187-200.